

MARIN PREDA

## Cel mai iubit dintre pământenii

Prefață de Oana Soare

Fișă biobibliografică și referințe critice de Lucian Pricop

Volumul I

EDITURA CARTEX SERV

Coperta: Dana Popescu  
Tehnoredactor: Ecaterina Pîslă

## Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

**PREDA, MARIN**

**Cel mai iubit dintre pământeni** / Marin Preda. – pref.: Oana Soare;  
fișă biobibliografică și referințe critice de Lucian Pricop. – București:  
Cartex Serv, 2017

3 vol.

ISBN 978-973-7883-63-6

**Vol. 1.** – ISBN 978-973-7883-64-3

I. Soare, Oana (pref.)

II. Pricop, Lucian (ed. șt.)

821.135.1-31

MARIN PREDA, *Cel mai iubit dintre pământeni*

© Elena Preda, Nicolae Preda și Alexandru Preda

© Editura Cartex Serv pentru prezenta ediție

Ediția reproduce textul integral al romanului

Timbrul literar se achită la U.S.R.

cont RO44 RNCB 5101 0000 0171 0001/ BCR-Unirea

Pentru comenzi și informații, vă rugăm să ne contactați la:

- Tel/fax: 021/323.41.30; 021/323.00.76
- Tel: 0745.069.898; 0729.951.763
- [www.edituracartex.ro](http://www.edituracartex.ro)
- e-mail: [comenzi@edituracartex.ro](mailto:comenzi@edituracartex.ro)
- O.P. 4, C.P. 184, București

## CUPRINS

|                                              |    |
|----------------------------------------------|----|
| <i>Un roman testament</i> (Oana Soare) ..... | 7  |
| <i>Fișă biobibliografică</i> .....           | 19 |
| <i>Referințe critice</i> .....               | 21 |
| <i>Cel mai iubit dintre pământeni</i> .....  | 49 |

## Respect pentru oameni și cărți

câștigă, își câștigă în viața lui. În România, a lui Călinescu, care, succesiv, funcționar la Institutul de Statistică, director la „Ziarul Timpului”, secretar de redacție la „Ziarul Timpului”, din care funcționar la (vechi) Societatea Scriitorilor Români. Frecventează cenaculuri și cercuri literare, ratează un debut la o grădă, îi apar primele cărți și, în următorii ani, devine membru al USR, este răsplătit cu premii, obține posturi și recunoașteri onorante, își câștigă un statut scriitoricesc de neating. Devine Marin Preda. N-am loc aici să foiletez palpitanta lui viață sentimentală, citibilă, sub diverse chipuri și măști, în romanele sale.

### PARTEA ÎNTÂIA

Nicolae Turtureanu, „Cel mai iubit dintre scriitori”, în „Ziarul de lași”, 21.03.2013

Am mai avut de-a face cu anchetele și justiția și am mai fost condamnat, dar nu pe viață și nu fără speranța de a ieși curând. Nu fusese chiar *curând*, dar nici prea târziu ca să nu pot uita.

Moartea e un fenomen simplu în natură, numai oamenii îl fac înspăimântător. Vorbesc de moartea naturală, care adesea e o dulce ispită. Înainte de a fi depus aici în această celulă, din care nu voi mai ieși decât pentru a intra într-o captivitate perpetuă, în plimbările mele solitare pe la marginea orașului, pe poteci, uitându-mă în jos și privind pământul, un sentiment senin se insinua în sufletul meu, la început de dragoste pentru el, pământul negru, tăcut, liniștit, apoi de atracție, de dorință, un fel de melancolie, de nostalgie blândă, de a mă culca pe el și a rămâne acolo întins pentru totdeauna. Ceea ce și făceam, stând cu ochii spre cer, până ce adormeam. Mă trezeam copleșit de un adânc sentiment de regret: de ce m-am mai trezit?

Dar moartea violentă, sinuciderea, la care ești împins de către oameni? Tandra nepăsare față de lume te poate stăpâni într-a-devăz numai când te simți străin de propria-ți ființă, dar când, dimpotrivă, ai conștiința că ea este totul? Și știi cu certitudine că acest totul nu va mai fi liber niciodată? Închisoarea pe viață! Oricât m-aș strădui, mi-este cu neputință să-mi imaginez că odată verdictul pronunțat, voi putea adresa lumii un tandru adio nepăsător.

Am mai avut de-a face cu anchetele și justiția și am mai fost condamnat, dar nu pe viață și nu fără speranța de a ieși curând. Nu fusese chiar *curând*, dar nici prea târziu ca să nu pot uita.

Acum însă descopăr cu groază că ei, cei care mă interogau, erau liberi (și asta se vedea din pofta cu care îmi consemnau depozitia, acele infame gesturi ale ființei animalice care se simte trăind fără opreliști, gestul cu care aplicau o ștampilă, răsfoitul hârtiilor, mâncatul unui sandvici, înghițitul unui pahar cu apă, scârțâitul scaunului sub trupul voinic, ancorat bine în realitate, uitatul pe fereastră, căscatul, râgâitul, gândul la muierea tânără pe care o vor strânge în brațe la noapte), iar eu nu voi mai fi niciodată ca ei, toate gesturile mele vor fi sau îmi vor reaminti că sunt condamnat să nu mai fiu liber până la moarte...

Știu însă că există pentru mine o scăpare: să fac să re trăiască în sufletul meu dulcea dorință de a intra în pământ, să re trăiască apoi marea mea dragoste pentru ea, suferințele îndurate și apoi puterea exaltării de a muri. Prietenul meu, fostul judecător, m-a sfătuit să scriu pe larg cum s-au petrecut lucrurile, și să-i dau lui, care mi-e avocat, mărturisirea, s-o aibă pentru ultima înfățișare la proces. Nu știu la ce-i mai poate folosi avocatului, dar îmi face bine mie. Scriind, simt că trăiesc și într-adevăr gândul morții inevitabile își diminuează puterea de a-mi îngrozi conștiința, care îmi șoptește: mii de oameni mor pe pământ chiar în aceste clipe, oameni umili, dar și oameni mari; nu se poate spune că n-ai trăit din plin treizeci și cinci de ani, alții au murit mult mai tineri, nu trebuie să accepți să trăiești oricum...

Poate că mărturia aceasta va apărea odată, împreună cu eseul meu *Era ticăloșilor* și voi trăi astfel și prin cei care mă vor citi, nu numai, asemeni tuturor, prin fetița mea, deci mai mult, fiindcă familiile se sting și ele, uneori atât de repede încât se justifică pe deplin existența acelor artiști care se lasă devorați de demonul creației și nu mai au timp, sau nu-i mai interesează să se lase ispitiți de perpetuarea ființei lor efemere, posedați de ideea durabilității ei în spirit. Căci cultura e o formă de viață, prin care o colectivitate umană își exprimă forța creatoare. Tatăl meu, fost monteur de avioane, avea, în mod straniu, o aversiune față de cultură și mai ales față de scriitori, al căror statut social actual îl scotea din sărite. „Ce rost au ăștia?“, zicea. Adică ce rost are să acorzi un statut social unor inși a căror activitate nu e strict

necesară? Nu citea nimic, în afară de studii tehnice despre avioane, meseria lui, care de altfel îl pasiona. I-am vorbit într-o zi despre Eminescu, cu o pasiune ca și a lui, și atunci a rânjit cinic: „Ce Eminescu?! Eminescu e mort!“ Vroia să spună că el va asambla avioane în eternitate, ceea ce nu s-a confirmat, fiindcă astăzi assemblează tractoare, sugerând adică o mentalitate foarte curentă, a unei civilizații tehnice, care se putea lipsi fără pagubă de poezi. „Așa ne putem lipsi de multe, i-am răspuns. Ce rămâne din activitatea voastră după ce muriți? O grămadă de fiare. În timp ce Eminescu nu va muri niciodată, când îl citesc simt că e printre noi, aievea.“ „Ba e mort de-a binelea, îngropat în cimitir.“ Puteam atunci să accept această gândire a lui ca pe ceva straniu, venea parcă din altă planetă și adolescentul din mine o resimțea ca pe un șoc: era o enigmă a acestor timpuri. Simțeam că în alcătuirea intimă a ființei mele exista o lege și în a lui nu, și cum putea trăi fără această lege, sau ce lege îl călăuzea?

Dar, iată-mă atingând, chiar și pe un plan secund, miezul existenței mele și, ca întotdeauna la cei loviți, gândul mi se întoarce înapoi, la vremea inocenței pierdute, când am săvârșit prima infamie...

## II

Am fost un adolescent dur și turbulent, dar rău conștient nu i-am făcut pe atunci decât mamei, fiindcă pentru duritatea mea am fost pedepsit (fără să mai spun că violența gândirii îmi era respinsă, nu întotdeauna ușor, e adevărat, dar pătrundea greu în suflete și când pătrundea apărea ura împotriva mea, aversiunea instinctivă de apărare). Fetele mă ocoleau, adică nu se îndrăgosteau de mine, nu știam pe atunci de ce, pentru că nu eram urât, tocmai de aceea, pentru această duritate de care nu eram conștient, iar

turbulența era socotită de cei înțelepți proprie vârstei și rareori îmi atrăgea vreo pedepasă prea gravă. Eram chemat în cancelariile școlilor prin care am trecut, moralizat cu grijă și persuasiune, fiindcă eram un elev bine pregătit și reînviat în conștiința pedagogilor mei principii care cu cei buni (considerați că toți ar fi fost buni!) erau pe stinse.

Tinerețea e o trufie, rareori o valoare. Cel puțin în cazul meu. Trufia mi-a apărut în conștiință într-o zi când am citit în Platon următoarea afirmație: „Dacă moartea ar fi sfârșitul a tot, cei mai în câștig ar fi ticăloșii, moartea i-ar elibera și de trup și de suflet și de păcate... și tăcerea care s-ar lăsa peste mormintele lor ar fi egală cu a celor care au fost virtuoși“. Citatul e exact până la punctele de suspensie, restul e o adăugire a mea de acum, dar și de atunci, când am închis cartea și am gândit cu neasemuit orgoliu: „Ei bine, Platon, moartea nu e sfârșitul a tot? Adică ce mai urmează? Întrucât virtuozii ar avea alt destin final decât al ticăloșilor?“ Aici e cazul să adaug că deși aveam pe atunci abia șaisprezece ani îmi pierdusem de mult credința în Dumnezeu și în viața viitoare, nu prin vreun proces dramatic, ci pe nesimțite, prin lipsa simplă de credință a altora, care spuneau de pildă, la un pahar, cu veselie, sau fără vreo zguduire: ai murit, te mănâncă viermii... sau: sufletul nu se duce nici în rai, nici în iad, fiindcă nu s-a întors nimeni de-acolo să ne spună cum e. Să zicem că două mii de ani credința Nazarineanului ne-a cutremurat conștiințele, și încă ni le mai cutremură (pe a mamei mele într-un fel adânc, o să mă opresc curând asupra acestui lucru), dar ce îl determină pe Platon să creadă că moartea nu e sfârșitul a tot? Hadesul și Câmpiile Elizee erau niște simple mituri și apoi cine să coboare acolo și să le dea sânge să bea acelor jalnice umbre și în acest fel să poată să mai reînvie în ei viața, cum povestește Homer? Aveam pe atunci în școală un subdirector cam brutal, profesor de gimnastică, singurul care mă umilea prin pedepsele pe care mi le aplica, prin stupiditatea lui sigură de sine, disprețul agresiv față de lecturile mele din afara programei școlare, îmi răscolea cărțile în pupitru, le silabisea titlul cu scârbă și le scutura de coperti ca și când s-ar fi așteptat să pice din ele fotografii pornografice (am

acum un moment de falsă memorie, parcă au mai trăit și alții o astfel de scenă, parcă am citit-o undeva) și mă amenința cu eliminarea din toate școlile dacă mai citeam astfel de... astfel de... și de indignare nu-și găsea cuvintele și îmi arunca pe jos cărțile, stârnind în mine o astfel de ură încât nici la maturitate nu m-am eliberat de ea. Am spus în clasă, după ce dădusem de pasajul lui Platon: „dacă e să fim nemuritori împreună cu domnul Lațcu (era numele subdirectorului), dacă adică și sufletul lui e nemuritor, prefer să ne mănânce viermii pe amândoi și nemurirea să înceteze“. Am fost chemat în cancelarie de părintele Dobre, profesorul nostru de religie. M-a mustrat cu blândețe (fusesem, bineînțeles, turnat). „Cum, băiete, tu nu crezi că sufletul e nemuritor?“ „Nu cred, părinte!“ „Rău trebuie să fi trăit tu în cei șapte ani de acasă! a exclamat el cu sinceră compătimire. Mama și tata nu te-au învățat să te închini?“ „Ba m-au învățat, i-am răspuns, am trăit bine în cei șapte ani și mama se închină ori de câte ori se așează și se scoală de la masă.“ „Atunci cum, fiule? Cum ai ajuns tu să... Ce sunt părinții tăi?“ a schimbat el vorba, nevoind parcă să reformuleze lipsa mea de credință, care era poate doar o bravadă și nu trebuia să fiu judecat aspru. I-am răspuns că tatăl meu e monteur la uzina de asamblat avioane și mama casnică și că sunt singurul lor băiat... „Aha, zice, te-au cam răsfățat, așa se întâmplă... o să vezi tu cum o s-o pățești când o să te faci mai mare, cum o să-ți aduci aminte de Dumnezeu și o să te rogi...“ Am vrut să-i răspund că asta n-o să se întâmple, dar mi-am dat seama, adică am gândit că părintele nu e un fanatic nici al ideii de divinitate, nici al vreunei alte idei și că n-avea rost să-mi pierd vremea cu el. „Bine, părinte“, i-am răspuns și am ieșit rânjind...

În loc să fiu neliniștit, turmentat ca un erou dostoevskian că dacă Dumnezeu nu există totul ne este permis, dimpotrivă, simțeam o jubilațiune liniștită că sunt liber de credință și nici un îmbold de a săvârși ceva nepermis nu mă ispitea. Mai târziu, citind filozofi care aveau trufia de a demonstra existența lui Dumnezeu pe cale rațională, ba chiar de a pune oarecare ordine în viața noastră afectivă, precum Mendeleev în elemente, mă pufnea râsul: cum

să demonstrez ceea ce nu se poate demonstra? Omul e astăzi pedepsit pentru curiozitatea lui de a fi dorit să descopere tainele universului și avea dreptate scriitorul rus care își pierduse credința că ar dori să fie o cârnățăreasă grasă care se duce duminica la biserică și aprinde cu evlavie o lumânare sub icoana lui Cristos. Cred și eu. Pentru că nu mai știa ce să facă singur și gol într-un univers de catran, pitit pe o planetă pe care n-o prețuia, o planetă de vis în care gazele din jurul ei fac să apară o lumină într-adevăr divină dar reală, fizică, și un cer albastru care naște în inimile noastre un elan nedefinit, sentimentul eternității fără religie, fără evaziune mistică. Dar asta s-a întâmplat ca urmare a primului șoc al unor mari spirite cu universul depopulat de zei. Asupra mea șocul n-a mai avut nici un efect și nu invidiam nici pe departe pe cârnățăreasa în chestiune, existentă și azi pe ici, pe colo...

Aici însă revin asupra mamei. Și ea aprindea o lumânare sub icoana Maicii Domnului, fără să fie o cârnățăreasă grasă.

### III

Învățase și ea la liceu (făcuse câteva clase, dar, lucru frecvent pe atunci, părinții n-o mai putuseră ține) că pământul e rotund, că e o planetă care se învârtăște în jurul soarelui și că distanța dintre pământ și cea mai apropiată stea... da' nu, aceste lucruri n-o turburau deloc, n-avea sentimentul că sunt adevărate, erau simple lecții, care trebuiseră să fie învățate, în timp ce Dumnezeu era real, nu fusese învățat, ci se născuse cu el în suflet... Cum? Tot așa de simplu cum nu se născuse în mine; cuvintele, „dacă dă Dumnezeu“, sau „dacă ne-ajută Dumnezeu“, sau „s-a supărat Dumnezeu pe noi“, rostite în casă, auzite și pe stradă și confirmate solemn în biserică, prinseseră în ea rădăcini adânci, în timp ce la mine nu prinseseră, fuseseră spulberate de

primul gând care îmi venise într-o zi când mă întrebam asupra locului propriu-zis unde putea să stea Dumnezeu. Răspunsul că stătea „În ceruri“ mă făcuse să dau capul pe spate și să izbucnesc într-un râs sarcastic. Care ceruri? Existau mai multe? Eu aflasem că era unul singur, de câteva sute de kilometri înălțime, după care urma întunericul. Unde stătea deci Dumnezeu, unde erau raiul și iadul, în Sirius, în Vega? Sau poate mai departe? În Dostoievski un personaj ironizează pe altul care îl suspecta că ar crede în acel Dumnezeu cu barbă și în acel iad cu tavan în care dracii înfig furca în tine și te țintuiesc cu ea de acest tavan. În primul rând chiar cuvântul furcă ar naște nedumeriri. Furca are o coadă de lemn și vârfurile cu trei brațe de metal. Ei bine, de unde luau dracii lemn și cine le turna fierul? Iadul nefiind plasat pe pământ, unde puteau fi făcute furcile? Nici Dante nu se turbură de aceste detalii în Infernul lui. Dostoievski are aerul să spună că aceste întrebări sunt naive, e vorba de un cu totul alt Dumnezeu. Care? Nu se putea ca mama să nu fi știut că fulgerele și tunetele din timpul unei revărsări a cerului aveau o cauză precisă, totuși, înspăimântată, se închina când geamurile casei noastre erau zgâlțâite de suflul trăsnetelor apropiate. În același timp știa că există o lume invizibilă de ființe care ne puteau îmbolnăvi. Se scula dimineața de tot, în plină iarnă și deschidea toate geamurile odăii în care dormeam și la întrebarea furioasă a tatei: „ce te-a apucat?“ răspundea decisă: „să iasă microbii“. În același timp eu venisem pe lume ca „un dar al lui Dumnezeu“.

Casa din care fusese pețită era plină de fetele unui funcționar de la primărie, ea fiind cea mai mare, și deși avea surori mai mici și mai frumoase monteurul de avioane se lăsase prins în complotul subtil al funcționarului. Când se ducea în vizite, surorile ei îl primeau prost îmbrăcate și pieptănate, tăcute și absente, în timp ce numai sora lor mai mare arăta elegantă, servind ea la masă musafirul, vorbind numai ea, și încă cum, ca să se arate apoi după măritiș că nu-i plăcea nici să se îmbrace așa de bine și nici să vorbească atât de mult ca în acele vizite ale tatălui meu. Dorința unei fete de a se mărita poate să fie atât de vie, să pornească adică atât de mult din adâncul ființei ei, încât

poate să pară și în cele din urmă să fie chiar îndrăgostită. Furios dar și amuzat de slăbiciunea lui, în fond încântat și nepăsător, tata nu înceta s-o înțepe chiar și după ce eu mă făcusem mare „fă, într-o zi tot te trimit eu acasă și o divorțez pe sora ta mai mică și mă însor cu ea“. Această soră, măritată cu un mototol, era cu adevărat îndrăgostită de tata. Când venea în vizite la noi, deși o însoțea bărbatul, sub adăpostul rudeniei îl pupa pe tata și îl strângea în brațe și îl trăgea de păr prinsă de o veselie atât de mare încât ai fi zis chiar că e o stricăță, dacă spre sfârșitul vizitei n-ar fi apărut pe chipul ei un fel de tristețe gravă și resemnată. Asta e, părea să spună, nu ne mărităm cu cine vrem, puteam eu să fiu nevasta acestui om, dar atunci cine ar mai fi luat-o pe surioara mea mai mare? Tata se simțea bine cu această dragoste a cumnatei, dar nu se lăsa ispitit să-i răspundă, cum auzea că se întâmplă în alte case, îi ajungeau, se pare, acele clipe când mama, încă în casa părinților ei, îl întâmpina plină de viață și de afecțiune. Afecțiunea rămăsese, dar strălucirea ei de atunci se potolise. Într-un fel, îi lăsa lui libertatea de bărbat, putea face ce vrea, să-i dea doar atâția bani cât avea el chef, să lipsească de-acasă, să întârzie în bodegi la aperitive cu prietenii, să n-o îmbrace luxos, să n-o scoată în lume... Ce bărbat putea părăsi o astfel de femeie? Dar care erau bucuriile ei în această viață? Cum, dar nu erau puține! Când spăla, de pildă, cu capul aplecat în cazan (o găseam adesea astfel venind de la școală) mama arăta atât de liniștită și de frumoasă încât acest spălat mi se părea un ritual misterios și nu trudă umilitoare. Mica noastră casă cu grădiniță mi se părea un colț al paradisului și totdeauna se întâmpla s-o găsesc aplecată asupra a ceva; știa să insufle viață lucrurilor. Toată copilăria mea am băut cafea cu lapte dintr-o frumoasă ceașcă de porțelan, cu flori roșii și albastre. Mișcările mâinilor mamei, când mi-o puneă înaintea, erau atât de încetinite și îmi sugerau atât de curios sentimentul că această ceașcă nu e un simplu obiect care putea fi schimbat, încât fără să știu de ce (fiindcă mama nu-mi spunea nimic) impulsurile mele de copil se armonizau și-mi beam cafeaua aplecat cu grijă asupra mesei. Nu obiectul mi se părea de preț, ci sufletul mamei împrăștiat în lucruri. Această ceașcă există, cred, și astăzi, deși mama a murit... Nu

toți oamenii se simt bine într-o implicare în viața obiectelor create de mâini umane destoinice care le făcuseră, pe cât era mama în a le feri, în a-și păstra bogăția sufletului având grijă să n-o risipească de dezordinea pe care ar crea-o eliminând un lucru din viața ei, de care sunt legate clipe de preț, ziua când l-a cumpărat, când era poate fericită, când afară era poate primăvară, când vocile oamenilor, zgomotul străzii, zborul vrăbiilor aveau în ea un ecou magic, mâna bărbatului care o strângea pe-a ei îi dădea un fior subțire, adânc, diafan... Mama a murit lăsând în șifonier o scurteică de catifea din tinerețe, mai durabilă decât viața ei... Poate că starea de spirit a generațiilor se schimbă? Oricum, se cristalizează diferit, din amalgamul de pasiuni care o domină. Se va vedea chiar la mine, de timpuriu.

#### IV

Tatăl meu nu se gândi s-o gonească pe mama nici după ce anii trecând ea nu-i dăruie copii. Mama nu se neliniști și nici nu se duse la doctor, ci la biserică. Femeie tânără, stătea printre babe și lungă vreme îngenuncheată în fața icoanei Maicii Domnului, cu gândul îndreptat spre ea, cea preacurată, care, fecioară fiind, născuse prin sfântul duh! Sfânt sau nu, avusese cu el un copil, putea deci s-o roage, și e de închipuit ce se întâmplă cu mama când nu mult după aceea rămase însărcinată. Fără să devină bigotă agresivă, cum erau atâtea altele, i se dezlegă totuși limba și păstrându-și secretul sufletului, adică nedorind să convertească pe nimeni spre lumea de miracole a credinței, începu să interpreteze timid dar cu hotărâre nenorocirile altora ca fiind o consecință a grelelor păcate pe care le săvârșiseră în viață, ei sau înaintașii lor, mergând înapoi până la nouă neamuri și care nu întârziiau să-și ceară „răsplata“. „Cine te-ar auzi vorbind, îi